(Легенда)

I

Ішли віки, мінялися народи...
І от з'явився син у тесляра
й Марії Діви. Зоре з небозводу,
усіх віків омріяна зоря,

його прихід ти світу возвістила,
й безумний Ірод — бранець злих оман —
йому хотів святі відтяти крила
і кинуть в тьми одвічний океан...

І знов... Єгипет... Знову... піраміди...
І Сфінкс, все той же... левів хижий рев,
і жах пустелі, і пісок той рижий,
кривавий місяць між гучних дерев...

Десь кров дітей земля сумна всотала...
Рахілі плач... Але за кров дітей
відплатить він синам сліпим Ваала
огнем своїх незборених ідей...

II

Христос — юнак. Вершина Евересту.
І храм на ній. Він в храмі тім — чернець,
наук проходить зоряні семестри
в сімох мужів... Далеко десь отець

живе в долині. З ним — його Марія.
Все ждуть вони, коли настане час, —

і крізь тугі й грімливі буревії,
як промінь той, що в серці не погас,
прилине Йсус, похожий, так похожий
на отого, що в снах приходив їй
і наяву, кому блаженства рожу
вона дала... А він, стрункий такий,

благоуханиям, ніжний і жагучий,
їй шепотів: "О Єво, ти — моя!.."
Під плач шакалів мчали в небі тучі...
І він мінився — то красень, то змія...

Десь на горі — обвали й хуга віє...
І там її синок, Їїсус,..
Немов монгол... Борідка, довгий вус...
"Яка я Єва?" — думає Марія.
О золотий кохання серцетрус,
коли душа од щастя пломеніє...

Його нема. І лиш Ісуса очі,
такі ж, як в його... А старий тесляр
все теше, теше... Думи — як пожар,
І сни, все сни, безумні сни жіночі...

III

І от Христос науку закінчив.
Сім мудреців його благословили.
"Неси любов. Вона ж — відплати гнів,
людського духу вічні верховини.
Іди і вчи, між рож і між тернів...
Любов і гнів — це почуття єдине.

Любов до світла — ненависть до тьми.
Але любов — не в кожнім людськім серці,
її нема там, де вітри зими
у душах злих. І з ними в лютім герці
загинеш ти... Але твоя любов
в віки сіять мечем відплати буде...
Іди, пророк! Пролий за світло кров,
і кров твоя в народах світлом буде".

Так говорили Йсусові вони,
хто не боїться навіть безповітря,
хто знає все, й вселюдської весни
вітри все чують... "Сльози, юнче, витри
і йди. Будь здрав". І храму вже нема...

Христос іде долиною, і квіти
йому осанну дзвонять... Синя тьма
сповзає з гір... А він іде в промінні,
вбирає все в блаженні очі сині,
немов для його простору нема

й часу немає... Кобри — як вужі —
повзуть круг його... Тигри на ягнят
при нім подібні... Рідні, не чужі
йому всі тони... Він увесь крилат...

Он лама йде. І срібні храму дзвони
пливуть і кличуть... Зоряні хітони
прослала ніч в диханні трав і рос,
і лине тьма, ковтає сині гони...
І в тьмі нічній, мов сяйво, йде Христос.

IV

Марія вийшла із шатра
і молиться на зорі...
А там — огнів безмежна гра
в безмежному просторі...

Який екстаз її несе
все д'горі, д'горі, д'горі?!
Вона забула все, усе...
А вколо — зорі, зорі...
Й вона вся — з зір... її нема...
Летить... Не світло і не тьма
її святее тіло...
Вона летить, її нема...
А вколо — крила, крила...
І очі... Очі угорі...
Вона летить у очі,
немов у храм... Як дві зорі...
Все ближче щастя ночі...

І знов — земля... Войа стоїть,
маленька і худенька.
Очей над матір'ю — блакить...
І серце в неї дзенька:

"Синок?! Це ти? О мій синок!.."
"Це я, моя матусю!"
Стоїть Христос, мов весь з зірок,
в світів шаленім русі...

Земля хитнулась... Це рука
лягла їй на волосся,
неначе промінь той, легка...
І наче шум колосся

помчав їй в жилах... "Мамо, я
на жертву вже готовий..."
Стоїть Христос і весь сія...
Не сльози — краплі крові

на руки впали їй... Як дим,
під сяйвом місячним, жахним
стоить Христос... Горить на нім
в крові вінець терновий...
Ось він змінився... Він — на хресті
Які він терпить муки!..

Сіяють очі золоті —
гвіздки пробили руки...

"О сине мій!.. — кричить вона. —
Нащо ці крові плями?!"
І на траву, як в тьму без дна,
упала у нестямі.

V

Ой, яка ти спеко,
спеко золота!..
Ти лети далеко
за жита, жита...

За шляхи безкраї
і за моря грім,
де шумить, сіяє
Ієрусалим...

Коні, коні, коні...
Роки горя й мли...

Римських легіонів
золоті орли...

Там садів алеї
і раби німі...
Знову, знов євреї
у ярмі.

У ярмі, в'язниці,
гей та гей!
Звужує зірниці
фарисей...

Моря мертві води,
дум прибій...
Править там народом
багатій.

Скинія... Синаю,
де твій шлях?
Запроданці краю
в золоті й шовках.

Крамарі у храмі,
правда у тюрмі...
Дзвонить ланцюгами
в тьмі...

VI

То не сонце над землею
після хмар, дощу і гроз —
стережіться, фарисеї,
йде із правдою Христос!

Він іде, немов з туману,
й наче світиться здаля...
Дітвора кричить: "Осанна!",
кида пальмове гілля...

Люди юрмляться, і віє
вітер, ластівка немов...
І гукають всі: "Месія,
це визвольник наш прийшов!"

Він іде, з ним — одинадцять
друзів-учнів, що до них
Юда ще не приєднався,
щоб продать Того, хто зміг

так уплинути на душі,
світлі душі злидарів,
хто, як вітер голу грушу,
розхитав багатіїв

словом огненним пророка;
хто із храму крамарів
вигнав, грізний, огнеокий,
що бичем по них свистів...

І народ його вітає.
Гей, вітай, вітай, вітай!
Притаїлись вовчі зграї...
Тільки римський поліцай

ходить, ходить рівним кроком
між, немов ножів, очей...
За його мечем коротким
заховався фарисей...

"Де ти, Анна? Де ти, Анна?
Що ховаєшся, мовчиш?
Обдурив нас Ханааном,
дав у руки брату ніж,

щоб терзав такого ж брата,
як і він, братам на жах!..
О, не всидиш ти, проклятий,
та на римських на мечах!"

Так кричав народ, і громом
брами ковані гули...
Мов огонь, над Анни домом
співи й вигуки цвіли...

І от спинилися усі —
од діда до маляти...
Сіяло все, немов в росі...
І людям промовляти

почав Христос: "Братове!
Не мир на землю я приніс,
де пан раба, як вовк той, гриз
гризе і гризти буде...
А меч! Той меч не із заліз,
а із любові, люде.
Він є в нас в кожного в груді,
він із любові й гніву.
Залізом стане він тоді,
коли нам стане ясно,
що тільки в вільному труді
ми зможем світ прекрасний
здобуть! А труд од ланцюгів
ми звільнимо у битві.
Йому ви шліть молитви спів,

а другої молитви
не знаю я. Сплетіть водно
серця, і думи, й руки,
і стане світ, як знамено,
без сліз, і крові, й муки,
без злих кайданів, без нужди
що йде між вас марою.
Свої гуртуючи ряди,
готуйтеся до бою!
Вперед з огнем святих ідей
на бою дальні звуки!
Самаритянину — єврей
подай братерську руку!
Вам Рим — вампір, але і там,
у цім проклятім Римі,
такі ж, як ми, і руки нам
вони простерли... В димі
важких робіт вони той Рим
на скровленій на виї
тримають. Браття! Руки їм
ми подамо! Хай змії
сичать і золотом нехай
купують сталь булата.
О Палестино, бідний край,
тебе і всіх, хто з нами, знай,
ми звільнимо від ката!"

Так промовляв Христос юрбі...
О слів безсмертних чудо!
Пониклі голови в журбі
звелись над кривди брудом.

"Осанна! — грянуло. — Веди!"
Знялись грозово руки...
А вдалині — сади...

Голгофа... Сурми звуки
заграли грізно... Мідний крок
загупав ковано... Мечі
знялися над народом...
І фарисеї, як сичі,
завили: "Смерть забродам!
Ісусу смерть!" Але народ
під грізним тиском зброї,
мов океан алмаз між вод,
сховав од злих героя...
Тихо в Ієрусалимі,
лиш на площі кров... Кричить
чорно, пля[ма]ми!.. Незримі
тіні вбитих ходять... Мідь
грає гулко... Дзвонить крок,
крок легіонерів.
Скорбно блимає зірок —
сяйво у етері.

VII

Хто це на паперті храму
руки ламає бліді?
Хилиться, наче з нестями,
щоки в сльозах молоді..

Чорнії коси, як змії,
скорбно затислі вуста.
Це Магдалина-Марія,
що полюбила Христа.

Пружні здіймаються груди,
рвуться в небесні краї...
А біля юнки — Іуда,
давній коханець її.

"Забудь, забудь його, Маріє!
Я так, я так тебе люблю!..
О, підійми чудесні вії
й на мене глянь, тебе молю!

Твої квітками я дороги
встелю і злотом, о, дивись!.."
Вона ж не дивиться на нього
і мов летить уся увись...

Увись... Над нею сині очі,
що осіяли небо все...
"Ісус!.. Ісус!.." — вона шепоче
й, закинувши в сльозах лице,

немов летить. До ніг Іуда
їй притулився. Вона ж його
не любить і любить не буде...
В її душі святий вогонь
кохання вічного палає...
Шепоче тьма: "Забудь його!"
"Люблю... Люблю..." І тьма ридає.
"Хто ж ти, Маріє?" —
Питає Христос.
"Я? Я —повія..."
Жалами ос
слово Ісусу
в серце вп'ялось...

"Що ж ти, повіє,
хочеш од мене?.."
Стукає серце
Ісуса шалено.

"Знаю тебе я...
Знаю... Ти та,
що прилітала
колись... Висота
сурмами грала.
І з Авелем — ти..."
Тьма заридала:
"О Йсусе, прости!
Бог мене грубо
дурив, все дурив...
Рвав мені губи,
і янголів спів
крик мій глушив...
Авель?! Його я
не хочу й знать,
як не хотіла.
Він чорний, мов тать...
Крила! Де крила?
Летім в голубе!
Знай, я любила
й люблю лиш тебе".
Подивилась так ніжно й ласкаво
і Христос похилився до трав.

Зашуміли і стихнули трави...
І од щастя Христос заридав...
Марія
Так що ж? Летім?
Христос
О ні, кохана,
я мушу вмерти за любов,
щоб в ній воскреснуть осіянно
в серцях людей, щоб не схолов
її вогонь, щоб покоління
його несли усі вперед...

І так спахнули очі сині
й Марії серце, як стилет,
огнем незносної любові
вони проткнулись назавжди...
Зоря простерла пурпурові
на Гефсиманськії сади
печальні руки... Груди в груди
вони стояли... О любов!
І що для неї тьма Ваала...
І ледве кров не розірвала
Марії серце... Щастя кров...

Дощ... Гроза вирує...
Що їм до тривог!..
А вгорі лютує
молніями Бог.

Бог

Ти забрав Марію?!
Стережись!

Хмари — Бога вії,
а із них все блись!..
Блись та блись!.. О серце,
скільки щастя в нім!..
І Христос сміється,
і Марія — з ним...
IX

В кущах гасав Іуда.
Його жалка мета —
побачити, що буде
в Марії і Христа.

Він стежив їх так часто,
але, сліпий дивак,
їх огненного щастя
не зміг уздріть ніяк.

Він біг, він біг, нетяга,
од дум ревнивих блід,
і молнії-зигзаги
наводили на слід.

Ось тут іще зітхала
од них в росі трава,
як музика, звучали
закоханих слова...

В душі Іуди — грози,
огонь гуде в крові...
Чи роси це, чи сльози
Марії на траві?

А ось її хустина,
вся мокра... Од роси?
О ні!.. І вепром лине
Іуда... "О, спаси

мене від божевілля!
Холоне в жилах кров!"
Та марні всі зусилля...
Не вернеться любов...

А Бог із неба грима:
"Верни її! Верни!"
Та сила незборима
в любові!.. Зла сини,

сини усього злого,
що в небі й на землі...
Ведуть вас в тьму дороги,
потвори зради злі!..

І всі ви, як і Юда,
чи Авель, чи Датан,
в огні Страшного суду
загинете від ран,

полинете в безодні
з небесних верховин...
Ви чуєте — й сьогодні
погребний кари дзвін...

Запінений Іуда
захекався...Од пін
йому біліють груди...
Упав, не диха він...

І довго без зітхання
лежав, страшний, блідий...
Пекельного страждання
загусла кров з-під вій...

Марія

Спіймай мене!

Як пташка,
вона поміж дерев
біжить... Хтось диха тяжко.
І раптом дикий рев

мов розірвав тумани
блаженства й дивних мрій...
Марія
Іуда?
Іуда
Я, кохана,
безсмертний друже мій!
Марія

Не друг тобі й ніколи
не йти разом!
Поглянь!..
Од сяйва коло
над Сусовим чолом
все ближче, ближче, ближче
"Маріє!" — чути крик...
Стає все нижче, нижче
Іуда й раптом — зник...

Христос

Туди йому й дорога.
Та знаю, що мене
віддасть катам він. Бога
слуга він. Це жахне
створіння зради й блуду,
із янголів отих,
що полетять в нікуди
од наших сил святих...

Так буде, буде, люба!
Ми будемо удвох!..

Стоять. І губи — в губи...
І плаче з горя Бог,
дощем холодним плаче,
скупим, дрібним і злим...
"Пождіть!.. Я вам віддячу!.."
зітхає дальній грій...

X

Прийшов до учнів Христа
один.
"Де Йсус?" — прохально пита
він.
"Нащо тобі Йсус?" —
питає один...
(Голос — як храму дзвін...)
"Я теж, як і він,
Богів син".
"Син?"
"Я — з палестинських долин".
"А як тебе звать?"
"Одвіт даю".
(Входить Христос.)

Христос

Іудою.

І наче прорізало щось
між учнями Христа...
І їм здалось: Христа вуста
здригнулися чогось...

По кругу чаша золота
все ходить. Учні п'ють.
Мовчить Христос. Бліді вуста,
в очах страждання муть...

Іуда

Прийми мене в твою сім'ю.
Я буду — як твій брат.
Ти бачиш цю сльозу мою?!
Я, як і ти, — крилат.

Учні

Та крила в тебе щось не ті...
Вони — мов жала лютих ос...
З тобою в нас не 'дні путі...
"Ти — наш", — сказав Христос. —
"На, випий!"

Чашу золоту
дає рука Христа,
й Іуда (серце: тук, ту-ту)
в ній обмочив уста.

Щось тихо йокнуло в груді
у всіх чи, мо здалось...
І учні п'ють, бліді-бліді...
І мовчки п'є Христос...

Він п'є, а чаша вся сія,
мов з зоряних заграв...
"Це — кров, це — кров, це — кров моя..."

він тихо проказав.
І встав. І встали мовчки всі.

Сивіла ночі тьма...
І квіти плавали в росі...
Христос
Іуда де?
Учні
Нема.
XI
У залі злотній і дзвінкій
од холоду та блиску
первосвященик Анна з вій
сльозу змахнув і низько

в задумі голову схилив
і слухає Іуду.

Іуда

Він підійма народу гнів
до бурі... Стане слизько
скрізь од єврейської крові...
В нерівні кине він бої

народ Ізраїлю... "Святий?!" —
сказали всі. "Нічого!
Не кинуть же народ у гній
з-за одного святого!
Хай краще згине сам святий,
ніж весь народ — за нього.
Рим вимагає..."
Ну?

Іуда

Схопить
його! А де? Я знаю...

Іуди очі, наче мідь,
в них лють кипить безкрая...
Вхопив він бороду руду
у вузлувату руку:

"У Гефсиманському саду
він молиться і любить
гулять з одною..."

Анна

Хто вона?
Шепочуть Йуди губи
незрозуміле щось.
Іуда
Одна...
Анна
Ім'я! Ім'я! Скажи ім'я!
Кохана чи дружина?

Іуда

Вона колишняя моя
Марія-Магдалина...
Його ти з ревнощів віддать
катам на муки хочеш?

Стоїть Іуда, ночі тать,
і смерті повні очі...

Іуда

Ні! З любові! Тридцять три
я срібники бажаю
за нього.

Анна

Чому тридцять три?..

Іуда

Йому ж бо стільки років.
За кожний рік його.

Анна

Бери!
Дзвін срібла рушить спокій...
Ах, то не срібло... Дзвонить кров
у жилах злих Іуди...

Анна

Дешева щось твоя любов...

Іуда

Я жить по нім не буду.
Я знаю це, я чую це...
Рве кашель рижі груди,
і волохатеє лице
аж труситься в Іуди...
Він — як горила... Мов угруз
в підлоги чорні плити...

Анна

О Боже правий, Боже мій,
як тяжко в світі жити!
Як тяжко смерті віддавать
святе дитя любові!..
Він — світло. Ми є ночі тать,
ми — тіні зимнокрові.

Та треба. Треба. Знаю я,
хоч і слуга Ваала.
Що меч над нами вже сія,
той меч не із металу,
а з того вічного вогню,
що пожене в безодні
нас у останньому бою,
хоч зверху ми сьогодні...
Та що є верх і що є низ?
Я знаю: верх є комунізм,
який гряде... Я чую...
Ваал! У скреготі заліз
під нами "низ" вирує.
Вони є верх, а ми є низ.
Помилуй мя, о Боже!
Іуда
Та хто ж є Бог? Ваал?!
Анна
Не він...
Іуда
Христос?!
Анна
Христос — син Божий!
Іуда
А хто ж є Бог? З яких висот
керує він живими?
Анна
Дурний, дурний...
Іуда
Хто ж Бог?
Анна
Народ.
Комуна — йому ім'я.
Іуда
Хто ж я?

Анна
Хто ти? Ти янгол тьми,
сліпий слуга Ваала.

Іуда

І я. Лиш не сліпий.
Іуда
Як темно мені стало.
О Анно, Анно!.. Де ти? Де?

Стоїть в саду Іуда...
Обличчя місяця бліде
немов летить в нікуди
І з ним — Іуда...

Іуда
(кричить)

О, рятуй!
Рятуй мене, Ваале!
Ваал
Іди! Його ти поцілуй...
Це — знак. І смерті жало
його протне.

Іуда
О, хто ти?
Ваал
Бог.
Іуда
А Анна зве Ваалом.
Я пітьми золотий чертог,
не знаю я земних тривог.

На троні, я на троні.
Іуда
Так ти не Бог?
Ваал
Я Бог, я — Бог.
Іуда
А янголи червоні?!
Ваал
Ні, чорні, чорні.
Іуда
Од журби
вони колись зчорніли...
а зараз крила в них...

Ваал

Раби!
Як сміли, о, як сміли
вони червоними стать знов!..

Іуда
їх залива Христова кров,
хоч він ще не розп'ятий.
Він каже, що несе любов,
що ж ми несем, о тату?
Ваал
Що? Що? Іди! Не пащекуй...
Іуда
Кричать... "Ісаія, лікуй!"
Ідуть... Летять їх хори —
о що це, що...
Ваал
Мотори...
їх легіони, їм нема
ні ліку, ані краю.

Іуда
Так хто ж вони? Хто ми?
Ваал
Ми — тьма.
Вони всі — адонаї.
А вітер в сурму: "Ду-ду-ду..."
Іуда
Куди ж ми?
Вітер
У нікуди!..
У Гефсиманському саду

ридає тінь Іуди...
Та от замовк ридання грім...
Іуда
Так треба, о так треба...
Хоч і піду я у ніде,
й мені на голову впаде,
як меч, віків ганеба.
Його люблю я, не її...
Ах, і її люблю я...
О, плачте, плачте, солов'ї,
душа моя вирує...
Він хоче так. На жертву він
іде в ім'я любові,
Комуни син, народу син.
З його святої крові,
що зросить поколінням путь,
як стяги пурпурові,
мільйони янголів зростуть
з його святої крові...
Христос
Іди!
Іуда
Куди?

Христос
У лють,
що з бронзи в них мечі є.
Іуда
Не можу.

Христос

Йди!

Іуда

У жуть?..
Помилуй мя, Месіє!

Іуда зник. У морі сліз
мір'ядно небо грає.
Христос неначе в зорі вріс,
йому ні дна, ні краю...

Його чоло поміж заграв
над зорями сіяє...
І знову він Людина став,
і тяжко так ридає...
Марія
Чого ти плачеш?
Христос
Це не я...
Це вітер між кущами...

І він обняв її ("Моя!..")
лілейними руками...

XII

Нема між ними юнок,
хвилини, як літа...
І Юди поцілунок
Учителя вуста

уже обпік жагуче...
Заснули учні... Ніч...
Лиш Юда, наче туча,
з Христа не зводить віч...

Христос

Заснули. От герої!
Ця ніч, немов мара...
Я чую брязкіт зброї
і кроки... Йдуть... Пора...

Іуда

Не пізно ще, о Йсусе!
Я, мов в аду, горю.
За тебе, я клянуся,
жандармів обдурю.

Віддам і нерви, й жили,
умру за тебе я.
Тікай! У тебе крила,
о муко ти моя!

Христос

Так треба. Що нам крила?
На день іде ця ніч.

Вже пізно. Оточили,
Я вийду їм навстріч.

По ночі світло буде.
Я йду в диханні трав.

"А я? — спитав Іуда. —
А я?.." — і заридав...

Ой, ведуть Христа...
Синь очей свята
в тузі.
Він іде, іде...
Де ви, де ви, де,
друзі?
Синьо як окрест!
Плечі давить хрест...
Люди сльози ллють,
як душа моя...
Ой, тяжка ти, путь
та Голгофная!

І упав Христос,
і підвівся він...
І йому здалось —
лине, лине дзвін...
А кругом вогонь,
та все з крилами...
Ах, то кров його
дзвонить жилами.

В криках воїв лють
нам навіяна,

ой, тяжка ти, путь,
путь Месіїна!

Сціпив він уста...
"Я іду, любов!"
Пролилась свята
на Голгофі кров.

XIV
Як очі Йсуса, даль синіє,
а він, немов Синаїв сніг,

висить... І плачуть дві Марії
коло його прекрасних ніг.

Одна Марія: "Сине, рає!..
Де синій світ очей твоїх?.."
А друга косами стирає
гарячу кров з прибитих ніг.

Над ними крила, крила, крила...
Над ними плач, і спів, і крик...
Марії дві закам'яніли
біля Христа, немов навік.

Вони нічого мов не чули,
а вколо пл&ч, а вколо грім,
і тьма, й глухі підземні гули...
Вони заснули, й сниться їм...

Христос

Не плачте, мамо і Маріє,
і не росіть сльозами вій.

Збулась віків жадана мрія...
Я не умер. Я в вас живий.

Нехай не б'є вже серце в груди,
хай бік списа пробила мідь, —
я не умер, живий я в людях,
і буду в них я вічно жить.
Я бачу даль... Там все розквітле,
там сад, де пусто все було...

І неземне, чудесне світло
Маріям душі залило...
"Це ти! Це ти!" — їх серце оха,
лиш не в вінку з кривавих рос...
Скінчивсь їх сон... Мовчить Голгофа...
А де ж той хрест, а де Христос?..
Скрізь тишина пливе німая,
мов чути кров у дзвоні жил...
І в синім небі пропадає
далекий шум далеких крил...

8—9.II.49р.
Санаторій ім. Серафимовича